

TANRI TEMSİLİNİN OLUŞUMU*

C. Ellis NELSON**

Çev.: Abdulvahid SEZEN***

ÖZET

Bu makalenin amacı, psikanalizdeki mevcut kuramları ve doğumdan üç yaşına kadarki dönemde bebeklerle ilgili gözlemlerden elde edilen verileri ortaya koymaya çalışmaktır. Bununla iki soruya cevap aranmaktadır: insanların bir tanrı imgesi oluşturmasına neden olan insani durum ve şartlar nelerdir? İkinci soru: bireylerin bir dini benimsemeleri öncesinde oluşan psikolojik nitelikleri, kendi dinlerini yorumlamaları için yeterli derecede bir etkiye sahip midir?

Freud'un insan doğası ile ilgili itki/yapı modelini betimlemesi, psikanalistin modelinin nesne ilişkileri ekolü ile karşıtlık göstermektedir. D. W. Winnicott'un geçişsel nesnelere üzerine araştırmasıyla Stephen Mitchell'in çeşitli nesne ilişkileri kuramcılarının görüşlerini bütünleştirme çabası, bir tanrı temsili bebeğin zihninde nasıl oluştuğunu göstermek için kullanılmaktadır.

Ana-Maria Rizzuto'nun öncülüğünde bu makale, tanrı hakkında psikolojik bir çalışmadır. Zihinsel bir ihtiyacı yerine getirmek için oluşturulan bir tanrı imgesinin, Hıristiyan bir tanrı imgesine dönüşmesinin nasıllığı bu makalenin sınırları dışındadır. Bununla birlikte, cemaatsel (congregational) dini eğitimle ilgili bazı doğurgulara (implications) ise değinilecektir.

Anahtar kelimeler: Tanrı imgesi, bir tanrı imgesinin oluşumu, tanrı temsili, psikanaliz, nesne ilişkileri kuramı, Winnicott.

ABSTRACT

Formation Of A God Representation

The purpose of this paper is to explore recent theories in psychoanalysis and data from the observation of infants from birth to the age of three in order to help answer two questions. (1) What is the human condition that causes people to form an image of god? (2) Are psychological characteristics of individuals formed before they adopt a religion strong enough to influence their interpretation of religion?

A description of Freud's drive/structure model of human nature is contrasted with the object relations school of psychoanalyst's model. The work of D. W. Winnicott on transitional objects and Stephen Mitchell's effort to integrate the views of various theorists of object relations is used to show how a god representation is formed in the infant's mind.

* Bu çalışma Religious Education, 00344087, Winter96, Vol. 91, Issue 1'de yer alan "Formation of a God Representation" adlı makalenin çevirisidir.

** C. Ellis Nelson, Din Eğitimi alanında, Texas Austin Presbyterian Theological Seminary profesörüdür.

*** Arş.Gör.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, vahitsezen@hotmail.com

Following the lead of Ana-Maria Rizzuto, this is a psychological paper about god. How an image of god, constructed to fill a mental need, is converted to a Christian image of God is beyond the scope of this paper. However, some implications for congregational religious education will be cited.

Key Words: Image of god, formation of an image of god representation of god, psychoanalysis, Object relations theory, Winnicott.

Bu makalenin yazılmasının temel nedeni, *dinin insan yaşamındaki rolüyle ilgili iki gözlemden ortaya çıkmaktadır. Birincisi*, din, tarihsel bir kayıta sahip olduğumuz tüm insanlık kültürünün bir parçasıdır. Aydınlanmadan rasyonalizmin akışından sonra bugün bile din, bireylerin yaşamında etkili bir güç olmaya ve pek çok savaşı uluslar için destekleyici bir güç kaynağı olmaya devam etmektedir. İşte burada birinci soru ortaya çıkmaktadır: *insanları bir tanrı imgesi oluşturmaya sevk eden insani durum ve şartlar nelerdir? İkinci gözlem ise, pek çok batılının yaşamında uygulandığı şekliyle dinin, sahip oldukları inançlarla tutarlı olmadığı görülmektedir. Örneğin, bağışlama(forgiveness), hristiyan teolojisinin merkezinde olan bir unsurdur; ancak hala pek çok Hristiyan, düşünsel olarak kindar veya sert tutum sergilemektedir. Diğer taraftan, dinsel inançları olmadığını ileri süren kişileri, kibar, hoşgörülü insanlar olarak görmek ise yaygın bir tutumdur. Kendi dinlerinde merkezi öneme sahip değerlerin uygulamada yaşanmaması bu tutarsızlığa işaret etmektedir. Dolayısıyla bireylerin bir dini benimsemeleri öncesinde oluşan psikolojik nitelikleri, tanrı anlayışlarını etkileyebilecek yeterli güçte midir?* diye bir soru akla gelmektedir.

Bu makalenin amacı, yukarıdaki soruları cevaplamada yardımcı olması için psikanalizdeki yeni kuramları ve bebeklerin doğumdan üç yaşına kadarki dönemlerine ait gözlemlerden elde edilen verileri ortaya koymaktır. *İlk çocukluk tecrübelerinin kişinin duygularının(duygusal içerikli tutumlar veya eğilimler) temelini oluşturduğu ve, belki de bilinç dışı şekilde, yaşam boyu sürdüğü farz edilmektedir. Pek çok fiziksel ve zihinsel gelişimler üç yaş sonrası meydana gelmekte ve kişinin tanrı kavramını değiştirebilecek olaylar da ortaya çıkmaktadır; fakat bu sonraki gelişimler bizim bu çalışmamızın sınırlarının ötesindedir.*

Bu makale, dini temel alan sosyal psikoloji içinde bir çalışmadır. Bu, herhangi bir özel dinsel gelenek hakkında değil, teologlarca tanımlanan tanrı hakkında, veya *bir insani nitelik olarak*

iman (faith) hakkındadır. Bu, psikolojik bir çalışma olduğundan dolayı, “tanrı” kelimesi büyük harfle yazılmayacaktır. Bununla birlikte, bebekliğin bir tanrı imgesinin oluşumunda önemli bir dönem olmasından ötürü, bu çalışmanın dini eğitimle ilgili doğurgularına da değinilecektir.

YÖNELİM

Bebeklerin gelişimini anlamak için iki veri kaynağı vardır: birincisi, “gözlemlenen” bebek ve diğeri ise “klinik” bebektir. Gözlemlenen(observed) bebekten elde edilen veri, birkaç on yıl öncesine kadar temel olarak bebeğin oturma kapasitesi ya da “nesnelere hakkında algılama ve düşünme” kapasitesi gibi fiziksel edimin betimlenmesiyle ilgilenen insani gelişim alanındaki araştırmacılardan gelmektedir (Stern, 1985, s. 14). Bazı araştırmacılar şu an bebeklerin kendileri ve diğer insanlar hakkında nasıl hissettikleriyle ilgilenmektedirler. Bebeğin sosyal doğası üzerindeki bu son dönem araştırmalar, Stern’in bebeğin benliğinin oluşumunda gözlemsel veriyi psikanalitik kuramla bütünleştirmesini mümkün kılmıştır (Stern, 1985, s. 3-12).

Bir bebeğin tanrı imgesiyle ilgili gözlemsel bir perspektiften elde edilen veri neredeyse yoktur. Hyde’in ilk çocukluk dini üzerine yaptığı dikkatli literatür araştırması, üç yaş altındaki çocuklarla ilgili birkaç çalışma rapor etmektedir (1990, ss. 64-76). Bu durum, çocukların dini konusundaki empirik araştırmanın onların -üç yaş sonrasına kadar iyi bir biçimde gelişmeyen-dilsel becerilerine (ability) dayanmasından dolayıdır.

İkinci veri kaynağı- klinik bebek- yetişkinlerle terapötik (tedaviyle ilgili) bir ilişki içinde olan psikanalistlerden gelmektedir. Psikanalistler hastalarıyla yaşamın ilk birkaç yılı boyunca yer alan olayları içeren bir yaşam öyküsü yaratırlar. Böyle bir öykü, hastanın zihninin bebeklik döneminde nasıl şekillendiği hakkındaki psikanalistin kuramını yansıtacaktır. Aynı tür materyali kullanarak bir Freudyan analizcisi, Winnicott psikiyatri ekolündeki bir analistten farklı bir öykü geliştirecektir (Stern, 1985, s. 15). Bu durum bize iki problem sunmaktadır: (1) veriler bir çok yıl sonra hatırlandığında (recalled) bir bebeğin zihninin nasıl geliştiğini bilebilir miyiz? (2) gerçek, farklı biçimde yorumlanan öykülerden nasıl çıkarılabilir? Stern, psikanalizin hakikat iddialarını yargılayabileceğimizi onaylama konusunda Ricoeur’un felsefi analizini takip etmektedir. Ricoeur, psikanalitik olgularla ilgili dört kriteri tartıştıktan sonra, kendi tezini ifade eder: “eğer nihai

hakikat-iddialar, tarihsel vakalar içinde yatıyorsa, kanıtın araçları da, tüm ağ (network) kuramının, hermenotiğin, terapötiklerin ve öykülemenin birbirine eklemlenmesi içinde yatmaktadır” (1978, s. 205). Bu, bir hakikat iddiasının, vakianın (case) ona göre yorumlandığı kuramla sınırlı olduğu anlamına gelmez. Daha ziyade o, psikanalitik iddiaları test etmek için kullanılabilir başka kaynaklardan elde edilen bazı varsayımların (zihnin nasıl oluştuğu ve işlediği hakkında) olduğu anlamına gelir. Stern’in yargısındaki böyle bağımsız kaynaklar, gözlemlenen bebekten elde edilen veriler ve bu tür veriler üreten araştırmacılar tarafından formüle edilen kuramlardır (1985, s. 16).

Yukarıda belirtilen, gerçeği(truth) kuramdan ayırma sorunu psikanalizle sınırlı değildir. Bebekleri inceleyen araştırmacılar, gördükleri veya ölçtükleri şey hakkında hem fikir olabilirler, fakat onlar ayrıca verinin ne anlama geldiği ya da bebeğin zihninde meydana gelenler hakkında farklı kuramlara sahip olabilirler. Bu, genç çocuklarda dinin konumunu araştıran gelişim psikologlarının çalışmalarında açık olarak görülür. Hyde’in çocukların tanrı fikri hakkında yaptığı literatür çalışması (1990, s. 64-82) ve Spilka, Hood ve Gorsuch’un çocukların dini gelişim evreleriyle ilgili araştırması (overview), araştırmacıların kuramının, veriyi elde etme ve yorumlamada kullanılan yöntemi etkilediğini ortaya koymaktadır (1985, s.62-75). Ayrıca Batson da, din çalışmalarındaki bilimsel yöntemin sınırlılıklarını ifade etmektedir. Ona göre, “etik ve pratik düşünceler(considerations) onların kullanımında ciddi sınırlılıklar getirmektedir (1991, s.381).

Bu metni yönlendirecek olan iki soruyu cevaplayacak olan verinin nasıl toplanacağına ilişkin bir ikileme karşı karşıyayız. Ne yazık ki, geçmiş iki on yılda bazı kuramcılar, bebeklik dönemi boyunca benlik oluşumu(self-formation) hakkındaki verileri birleştirmişlerdir. Stern’e ek olarak, daha önce söz edildiği gibi, Mitchell (1988)’de çeşitli nesne ilişkileri kuramlarını bir model içinde birleştirmiştir. Ayrıca, Rizzuto (1979) nesne ilişkileri kuramını bir tanrı temsiline oluşumu sürecine uygulamıştır. Dolayısıyla şimdi biz, benliğin(self) diğerleriyle(others) etkileşiminden doğan bir tanrı imajına neden olan psikolojik durumu daha iyi anlayabiliriz.

NESNE İLİŞKİLERİ KURAMI

Nesne ilişkileri insan doğası hakkında bir kuramdır; o, psikoloji ve din için önemli bir kavramdır. Bu kuram, kendi

terapötik(tedaviyle ilgili) çalışmalarında, Freud'un içgüdü moti-
vasyonu modelinin yetersiz veya sadece kısmen doğru olduğunu
öğrenen ikinci nesil psikanalizciler tarafından geliştirilmiştir.
Bununla birlikte, nesne ilişkileri ekolündeki ilk yazarlar Freud'la
özdeşleşmiş ve onların çoğu, kendi çalışmalarını basit bir biçim-
de Freud'un görüşlerinin bir yorumu veya incelemesi olarak gör-
mektedirler (bkz. Klein, 1923, 1960; Sullivan, 1925; Hartman,
1939; ve Winnicott, 1949).

Freud'un Metapsikolojisi*

Freud, insan doğasının "itki/yapı" modeli olarak isimlendiril-
len şeyi geliştirmiştir. O, ilk yıllarında biyolojik araştırmacı ola-
rak Helmholtz'ın enerjinin korunması fikrinden etkilenmiştir.
Enerjinin fiziksel bir madde gibi -yok edilemeyen; sadece başka
bir şeye aktarılabilen- olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bir tıp öğ-
rencisi olarak Freud, canlı organizmaların, kimya ve fiziğin kural-
larını uygulayan, dinamik sistemler olduğunu ileri süren
Brücke'den de etkilenmiştir. Bunlardan ve diğer kaynaklardan
etkilenerek Freud, biyolojik olarak oluşan içgüdülerden ortaya
çıkan enerjinin, kişinin zihnini ve karakterini etkilediğine dair bir
insan yaşamı modeli oluşturmuştur. Freud'un hedefi, psikolojiyi
bir doğal bilim olarak biyolojiye dayandırmaktı. Freud (1905) iç-
güdüyü şöyle tanımlamaktadır:

"Bir içgüdü, sürekli bir uyarılma (stimulation)-dışarıdan kay-
naklanan tek uyarmalarla yerleşen bir uyarıcıyla(stimulus) zıtlık
göstererek- kaynağı işlevi gören bir endosomatığın(iç bedensel)
geçici bir biçimde fiziksel temsilcisi olarak anlaşılabilir. İçgüdü
kavramı, böylece zihinsel ve fiziksel arasındaki sınırda yatanlar-
dan biridir. İçgüdülerin doğasıyla ilişkili olarak en basit ve benzer
varsayım, kendi içinde bir içgüdü'nün niteliksiz oluşudur ve zi-
hinsel yaşamla ilgili olarak, zihnin işleyişine dayanarak yapılan
sadece isteğin bir ölçümü olarak görülebilir. İçgüdüleri bir diğ-
erinden ayıran ve onlara özel nitelikler veren şey, onların kendi

* Metapsikoloji, zihnin, davranışların, ruhsal aygıtın kökeniyle, yapısıyla,
amacıyla, vb. ilgili felsefi sorunlara yönelik teorik, spekülatif bir yaklaşımdır.
Freud bu terimi yüksek bir soyutlama düzeyiyle zihinsel süreçlere yönelik
birbirinden farklı altı yaklaşımı -dinamik(itkiler, içgüdüler), yapısal(id, ego,
süperego), topografik(bilinç, önbilinç, bilinçdışı), ekonpmik(zihinsel enerji
dağılımı, libido örgütlemesi), genetik(zihinsel süreçlerin, semptomların kö-
keni ve gelişimi) ve uyumsal(çevreye uyum)-içeren kapsamlı bir sistem için
kullanmıştır (Budak, 2000, s. 510; Çev.).

somatik(bedensel) kaynakları ve amaçlarıyla olan ilişkileridir. Bir içgüdünün kaynağı, bir organda meydana gelen bir uyarıma sürecidir ve içgüdünün doğrudan hedefi bu organik uyarıcının ortadan kaldırılmasında yatar (1905, s. 168).

“İçgüdü” bugün tam olarak Freud’un tanımıyla örtüşmeyen, daha çok bazı aktivite örüntüleriyle (kuşların yuvalarını belirli bir tarzda yapmalarıyla ilgili içgüdü gibi) ilişkilendirilmektedir. “İçgüdüsel itki” terimi daha uygundur; çünkü bu, genel bir dürtü, itki üreten enerjinin- içgüdülerin- kaynağını göstermektedir. Freudyan psikolojide kişilik, üç temel sistem içinde yapılaşmaktadır: id, ego ve süper ego. Bu sistemler kişinin zihninde bir diğeriyle etkileşime girmektedir. “İd” içgüdüsel itkileri temsil eder ve enerjinin boşaltılması amacına sahiptir. Kişiler enerjiyi etkilerinden boşalttıklarında, onlar haz duygusu yaşarlar veya acıdan kurtulurlar. Bu haz ilkesinin amacı rahatlığı(comfort) sürdürmektir. İd, sübjektiftir, isteklidir ve irrasyoneldir ve yaşam boyunca hüküm sürer.

“Ego”, bebek çevresindekilerin istekleriyle ilgilenirken, id’den ortaya çıkar. Ego, id’in etkisi altında hüküm sürmesine rağmen, ego kişinin benliğinin (self) bilinçli bir farkındalığı haline gelir. O, içgüdüsel itkileri sosyal olarak kabul edilebilir davranışa dönüştürme işlevi görür, bilinçdışı istekleri rüya imgelerine dönüştürme, ve kişinin ilgili olduğu olaylar hakkında akıl yürütme işlevi de görür. Süperego ise, ego’nun dışında oluşur ve ebeveynler, akrabalar ve arkadaşların iyi ve kötü davranış olarak düşündüklerinin bir özümsemesidir. Yaşamın bu içselleştirilmiş tarzı ahlaki(moralistic) ve çoğunlukla iki kısma sahip olduğu düşünülür: *ego ideali ve vicdan*. Ego ideali, çocukların iyi veya idealistik davranış olarak benimsedikleri ve ödüllendirildikleri şeydir; *vicdan*, çocukların kötü veya yanlış davranış olarak içselleştirdikleri ve onunla ilgili cezalandırıldıkları şeydir. İtkilerden ortaya çıkan enerji, ego ve süper ego sistemlerini harekete geçirir. Bu iki sistem, kişinin bazı uyarımların bir sonucu olarak yaptıkları ya da düşündükleri şeylerle ilgili anlam geliştirir (Freud’un kendi itki/yapı modelini geliştirmesiyle ilgili olarak bkz. Greenberg ve Mitchell [1983, s. 21-78]. Freud’un kişilik psikolojisinin bir sunumu için bkz. Hall [1954].)

Nesne İlişkileri Kuramcılarının Metapsikolojisi

Nesne ilişkileri konusundaki psikanalitik literatür “...geniş, çok yönlü, karışıktır...”(Rizzuto, 1979, s. 66). Her yazarın özel bir

terminolojisi ve güdülenmeyi kişilik yapısıyla ilişkilendirmede kendine özgü bir tarzı vardır. Bu konudaki literatür, meşhur kör insanların bir fili, hayvanın sadece bir parçasına dokunarak/hissederek açıklama örneğinden daha da karmaşıktır. Farklı hayvanların farklı parçalarını hisseden kör insanlar gibi davranıldığı görülmektedir. Bununla birlikte bu makalenin amacı doğrultusunda bir tanrı temsilinin oluşumuyla ilişkili olan nesne ilişkileri kuramının sadece bu bölümleri kullanılacaktır (bu temel kuramların özeti(overview) ve kuramcılarının birbirleriyle ilişki tarzı ile ilgili olarak bkz. Bowlby[1969, s. 17, 361-378; 1973, s. 375-398], Guntrip[1971] veya Greenberg ve Mitchell [1983].)

Freud'un biyolojik insan doğası modeli aslında iki itkiyi(drive) ileri sürmektedir: *cinsellik ve benlik korunumu*(self-preservation). Freud'un, çocuklarla ilgili araştırma yapan Klein (1923), Winnicott (1971) ve Sullivan (1925) ve Fairbairn (1952) gibi ikinci nesil takipçileri farklı bir kuram geliştirmişlerdir. Onlar, insani itkinin normalde ilk olarak anne gibi bakıcılarla ilişkilerin dışında bir benlik (self) oluşturmak olduğunu kabul etmeye başlamışlardır. Winnicott bu radikal motivasyon değişimini şu sözlerle açıklamaktadır:

“İçgüdüsel tecrübenin ve engellenmeye karşı tepkilerin önemini doğru bir biçimde vurgulayan psikanalistler, kıyaslanabilir açıklık veya düşünceyle, oyun (playing) diye isimlendirilen bu nihai olmayan (non-climactic) tecrübelerin çok büyük yoğunluğunu açıklamada başarısız olmuşlardır. Psiko-nörotik hastalıktan ve içgüdüsel yaşamdan doğan kaygıyla ilişkili ego savunmalarıyla başlayarak biz, sağlığı ego savunmalarının ifadesi açısından düşünmeye eğilimliyiz. Savunmalar katı olmadığı müddetçe bu durumun sağlıklı olduğunu söyleriz. Fakat biz nadiren, yaşamı hastalıktan veya hastalığın yokluğundan ayrı bir şey gibi tanımlamaya başlayabileceğimiz noktaya ulaşmaktayız.

“İtiraf etmek gerekirse, *yaşamın kendisinin ne olduğu* hakkındaki soruyu henüz çözebilmiş değiliz. Psikotik hastalarımız, bizim bu temel soruna ilgimizi çekmeye çalışmaktadırlar. Şimdi biz, onun, bir bebeğin var oluşuna, hayatın gerçek olduğunu hissetmesine başlamasını ve hayatı yaşamaya değer bulmasını sağlayan şeyin, içgüdüsel doyum olmadığını düşünüyoruz. Gerçekte, içgüdüsel hazlar kısmen işleyen bir biçimde harekete geçer ve bireydeki tüm tecrübeyle ve geçişsel fenomen bölgesindeki tecrübeyle ilgili olarak iyi şekilde yerleşmiş bir kapasiteye dayanma-

dıkça onlar baştan çıkarıcılar haline gelirler. O, benliğin(self) içgüdüyü kullanımından önce gelmesi gereken benlik(self)tir; jokey atına binmelidir, fakat onunla uzaklaşmamalıdır (1971, s. 98-99).

Nesne ilişkileri kuramı, insan motivasyonu ve kişiliğinin “nesnelere”le ilişkilerden doğduğunu kabul eder. Nesne sözcüğü, Freud tarafından, insan yahut eşya ne olursa olsun, bir dürtünün amacı olan şeyler için kullanılmıştır. Pek çok psikanalist de, bir kimsenin her tür eşya, şartlar ve toplumla ilişkilerini tespit edebilmenin bir kısa yolu olduğu için bu terimi kullanmaya devam etmişlerdir. Nesne ilişkileri kuramcıları bu terimi, bir imge veya temsil formu içinde içselleştirilmiş insanlarla ilişkileri kast etmek için kullanmışlardır. Bu anlamda, “nesne” kelimesi genellikle insanlarla ilişki anlamına gelir.

Winnicott, bebeklerin doğumla birlikte içinde kendilerini buldukları çevreyi anlamaya çabalarken bir benlik(self) geliştirmeye başladıklarını kabul eder. Bebekler bunu, bir meme ucundan besin gibi, gereksinim duydukları nesnelere kendilerinin yarattığını varsayarak yaparlar (Winnicott, 1966, s. 181). Bebek benliğin(self) içinde dışsal bir dünya “yaratarak” bir ben(self) (içsel ve dışsal gerçeği aşarak) olmaya başlar. Bebeklerin kalıtımla getirdikleri şey, olgunlaşmayı başarmaya yönelik bir eğilimdir. Eğer çevre özellikle insani ilişkiler- “yeterince iyi” ise, bebek bağımlılıktan göreceli bir bağımsızlık ifadesine doğru gelişmeye başlar (Winnicott, 1971, s. 138-139).

Psikolojinin temel birimi, içgüdüsel itkilerle bireysel mücadele değil, ancak içgüdüsel itkileri tecrübe eden bir birey diğer insanlarla ilişki içinde bir ben(self) olmaya çabalamasıdır. Dolayısıyla kişisel ilişkiler, sadece bir bebeğin hedefi değildir; onlar, bebeğin zihninin oluşumunun dışındaki matrikstir. Bebeğin biyolojik ihtiyaçları vardır, fakat oluşan benlik(self) bebeğin bakıcısıyla olan ilişkisi tarafından koşullanmıştır. Bebeğin bakıcılarıyla etkileşiminin niteliği içselleştirilecek ve bebeğin benliğinin(self) başlangıcını oluşturacaktır. Böylece benliğin(self) oluşan karakteristikleri, benliğin içgüdüsel itkilerle ilgilenme tarzını düzenleyecektir.

Önceliği benlik-oluşumuna veren metapsikoloji, ilk üç yıl önemli olmasına rağmen, kişinin içinde ilerlediği bir evre değildir. Daha ziyade o, benliğin(self) yaşam döngüsü boyunca rehberlik edici bir güç olduğunu onaylamaz. Biyolojik değişimler ve gelişimin benlik(self) kimliği konusunu öne çıkarmasına rağmen, sü-

rekli olarak diğerleriyle olan ilişkileri oluşturan, kesintiye uğratan veya düzenleyen bir şey olacaktır. Bunların tümü, benliğin meydana gelen şeyler hakkında yargıda bulunması, eylemlerin dayandığı değerleri seçmeyi, iradeyi test etmeyi ve gelecek yaşam koşullarını önceden tahmin etmeyi gerektirmektedir.

Benliğin Gelişimsel Zinciri

Benlik sübjektif olduğundan dolayı, onun kaynağı, gelişimi ve işlevi ile ilgili açıklama çabalarının tümü geçici(tentative) olacaktır. Araştırmacılarda, çocukların kendilik duygusunu araştırmadan önce, çocukların iyi bir dil kullanımı kazanmalarına kadar bekleme eğilimi hakimdir. Son yıllarda, bununla birlikte, araştırmacılar bebekleri anneleriyle birlikte veya diğer bebeklerle birlikte incelemekte ve içinde bir tipik bebeğin benlik duygusu kazandığı gelişim zinciri hakkında büyük miktarda veri toplamaktadırlar. Şimdi Stern'in (1985) bu veriyi sunumunun özetine bakalım.

Doğumdan iki aya kadar: ortaya çıkan bir benlik duygusu. Bebekler bu zaman boyunca insanlara ve olaylara (events) karşı baş hareketi, emme hareketi ve bakışla tepkide bulduklarında, düzenli olarak "uyanık hareketsizlik" dönemlerine sahiptirler.

İki aydan altı aya kadar: bir öz benlik duygusu. Bu zaman esnasında bebekler kendilerinin annelerinden ayrı(separate) olduklarını hissetmeye başlarlar. Stern, bebeklerin yapmaya başladıkları şeyleri ifade eden gözlemler ve deneyleri aktarmaktadır: (1) kendi hareketleri üzerinde bir takım kontroller göstermeye, (2) kendilerinin bir bedeni olduğunu hissetmeye, (3) içsel duygu ifadelerini onaylamaya ve (4) günlük faaliyetlerdeki bazı düzenlemelere fark etmeye başladıklarını belirtmektedir.

Yedi aydan on beş aya kadar: sübjektif bir benlik duygusu. Bu zaman boyunca, bebekler; (1) bir zihne sahip olduklarını keşfetmeye, (2) tercihleri ifade etmeye, (3) sözcükler ve el-kol hareketleriyle iletişime açık olmaya ve (4) açık davranışın arkasında yatan duyguları, güdüleri ve niyetleri anlamaya başlarlar. Bu benlik farkındalığına doğru muazzam adım, bebeği, bakıcılar, komşular ve oyun arkadaşlarıyla ilişki kurmaya yönelik yeni ve geniş bir tarza karşı açık hale getirir.

On beş aydan otuz altı aya kadar: sözel bir benlik duygusu. Yaklaşık bebekler ikinci yaş ortalarında konuşmaya başlarlar. Bu başarı(achievement) onların bilinçli benliğe (conscious selfhood)

doğru ilerlemelerini hızlandırır. Bu edim, gözlerinin önünde olmayan şeyleri hayal etmeye ve yanlarında bulunmayan şeylerle ve insanlarla iletişime geçmeye başlayacak şekilde zihnin gücünü hızlı bir biçimde genişletir. Üç yaşla birlikte çocuklar diğerlerinin yaptıklarını taklit edebilir ve kendilerini diğer insanlarla etkileşime geçen kişiler olarak görebilirler.

Bu benlik(self) gelişiminin evreleri diğer birinin yerine geçmez. Daha ziyade, her evre tam bir benlik(self) duygusu ortaya çıkması için diğerini yönlendirir. Üç yaşla birlikte çocuk birtakım davranışsal örüntüler, bir dizi tutum ve değerler ve bakıcıları tarafından önemli bir doğrulukla betimlenebilecek bir yaşam görüşüne sahip olurlar.

Geçişsel Nesnelere

Nesne ilişkileri kuramcıları, benlik (self) gerçeğinin üç alanı açısından düşünürler. Birisi, yukarıdaki şemaya göre gelişim gösteren *içsel benlik*. Diğeri, bebeğe bakıcılarıyla ilişkileri ve içinde bebek/annenin yaşadığı çevre (yiyecek, barınak, tıbbi tedavi ve kültürel çevre) vasıtasıyla nüfuz eden *dışsal dünya*. Gerçeğin *üçüncü alanı* “geçişsel fenomen” olarak kavramsallaştırılmaktadır.

Geçişsel fenomen, *öz benlik dönemi* boyunca ortaya çıkmaya başlar. Öncelikle bebekler yiyeceği kabul ederler ve anneleriyle yarattıkları tecrübelerle kendi gereksinimlerini tatmin ederler. Artık şimdi annelerinin ve şeylerin(things) ayrı olduğunu ve yapabilecekleri veya beklenti içinde olacakları şeylerin sınırları olduğunu fark etmeye başlarlar. Winnicott, bir psikanalist olduğu kadar uygulamacı bir çocuk doktoru olarak, bebeklerin parmak emmeye ek olarak diğer elleriyle çarşafın bir parçasını yüzlerine götüreceklerini, eline yakın bir objeyi tutacaklarını, giysi veya battaniyenin ipliklerini çekeceklerini, veya sesleri veya özel gürültüleri seslendirmeyi kullanmaya başlayacaklarını ifade eder. Winnicott, bebeklerin içsel ve dışsal istekleri arasında bir gerçek yaratmaya başlamalarının tarzını nasıl inceleyebileceğimizi şöyle betimler:

Ayrıca, tüm bunların dışında (eğer herhangi bir bebeği inceliyorsak), uyku zamanının yaklaştığında bebekler için kullanımın önemli olduğu ve kaygıya, özellikle depresif kaygı tipinde, karşı bir savunma durumunda- belki bir demet yün veya bir battaniye köşesi veya bir sözcük ve bir ses tonu şeyler veya bazı fenomen-

ler- ortaya çıkabilir. Belki de bazı yumuşak nesne veya başka bir nesne türü bulunabilir ve bebek tarafından kullanılır ve bu o zaman bizim geçişsel bir obje olarak isimlendirdiğimiz şey olur. Bu, objenin devam etmesi önemlidir. Ebeveynler onun değerini anlamaya başlarlar ve yolculuk ederken onu taşırlar. Anne onun kirlenmesine ve hatta kokmasına izin verir. Çünkü bilir ki onu yıkayarak bebeğin tecrübesindeki devamlılığı koparacaktır ve belki de bebeğin objesinin anlamını ve değerini yok edebilecektir (1971, s. 4).

“Geçişsel nesnelere”(transitional objects) terimi geniş bir biçimde psikanalitik literatürde kullanılmaktadır; fakat bu terim, yanlış bir etki taşıyabilmektedir. “Geçişsel” kelimesi benliğin iki gelişimi arasındaki geçici bir yol durağı anlamına gelmez. *Bu terim, bir bebeğin içsel ve dışsal gerçeklik arasında bir gerçeklik yaratma tarzını betimlemek için kullanılmaktadır.* Bu yaratılmış gerçeklik, içsel ve dışsal tecrübeyle ilişkili olmasına rağmen o, ayrı bir gerçekliktir. O, bir bebeğin bir obje üzerinde kontrol sağlama ve bakıcının bebeğin yarattığı şeyle ilgi duymasının ilk tecrübesidir. Bununla birlikte normal olarak çocuklar yeni ve farklı objeleri kazanırken bebeklik objelerini kaybederler. Ayrıca “geçişsel” gerçeklik, bireylerin içsel gereksinimleriyle ilişki kurmayı sürdürmek zorunda oldukları ve diğer insanlarla ve toplumun istekleriyle yaşama gereklerine ilgileriyle ilişkide bulunmak zorunda olduklarından dolayı yaşam boyunca devam eder.

“Nesne” sözcüğü bebeğin, içsel veya dışsal tecrübeden farklı olarak bir gerçeklik yaratmak için kullandığı bir şeye dikkat çeker. Winnicott’a göre bununla birlikte, önemli olan şey, doğal bir tarzla bu fenomenin bebek ve bakıcısı arasında meydana gelmesidir. Ebeveynler bir battaniye veya bir oyuncak ayıyı, bebeğin ilgi duyduğu bir şey olarak kabul ederler ve bu obje üzerinde bebeğin kontrolüne izin verirler. Winnicott bunu “orta bölge/alan...diye isimlendirir. Bu orta bölge, bebeğin temel yaratıcılık ve gerçeklik testine dayanan objektif algı arasında kalmasına izin verilen bir bölgedir (1971, s. 11). Bu süreç başladığında o, oyunun, sanatsal yaratıcılığın, takdir ve dinsel duygunun, hayal ve ayrıca fetişizmin, yalan söyleme ve çalmanın, duyuşsal duygunun kaynağı ve kaybedilmesinin, madde bağımlılığının, takıntılı ritüellerin tılsımını genişletir (1971, s.5).

Oyun, geçişsel gerçeğin benlik ve diğerleri arasında başladığı bir faaliyettir. Oyun iki ve altı ay arasında bir dönem olarak göz-

lenebilir. Bakıcılar “peek-a-boo,” veya bebeğin heyecan ve zevk almasına neden olan benzer oyunlar oynarlar. Bu oyun faaliyeti bir bakıcı gerektirir, çünkü benlik/diğeri diyalektiği geçişsel gerçeği yaratır. Bebekler bloklarla bir kasaba yapabilecekleri yeterli yaşa geldiklerinde onlar çoğunlukla onu yıkarlar/tekmelerler. Kule yapmak oyundur, benliğin bir yaratımıdır. Kale birkaç dakikada yapıldıktan sonra çocuk onu kendi kontrolü dışında fiziksel bir obje olarak görmeye başlar. Onu tekmeleyerek çocuklar benliğin otoritesini ne istediği ile ilgili olarak artırmaktadırlar.

Bebeklerin bir yorgan veya bir oyuncaktan yarattıkları geçişsel objeler, bir benliği oluşturmak için kullandıkları şeyin gösterebilir. Böylece kullanılan fiziksel objeler, diğerleri onların yerini aldıklarında dolaylı olarak terk edilecektir. Fakat bebeğin içinde oluşan çok önemli objeler olan kişiler, özellikle bakıcılar ve bu objeler bebeğin yaşamı boyunca sürecek ve etkili olacaktır.

Benliğin içindeki “Diğerleri” İmgesi

Belki de diğerleriyle bir ilişkinin sonucu olarak, zihinde oluşan imgeyle ilgilendiğimizden dolayı, eğer genel terim olan “nesne ilişkileri” teriminden “zihinsel imgeler”e geçiş yaparsak daha uygun olacaktır. Kişinin diğer insanlarla ilgili sahip olduğu zihinsel imgeleri betimlemek, ortak anlamı olan genel terimlerin olmayışı yüzünden karmaşıklaşabilir. “İçsel nesnelere” ilaveten yazarlar “yanılsamalı diğerleri,” “içeride yansıtma,” “kişiselleştirmeler,” veya bir kişinin “temsili” ni kullanmaktadırlar. Greenberg ve Mitchell, imgelerin bir benlik içinde nasıl işlediğine dair çok az bir uzlaşma olduğunu işaret etmektedirler.

“Onlar, gerçek dünyadaki insanlardan beklenen şeyin belirsiz bir imgesi olarak anlaşılabilir. Bireyin kim olduğu tecrübesiyle yakın bir biçimde bağlantılı olarak da işlev gördüğü anlaşılabilir; önemli içsel beşinci kolun bir türünün işlevini yerine getiren eziyet ediciler olarak; veya içsel bir güvenlik kaynağı olarak ve stres ve yatılma zamanlarında baş vurulan bir kaynak olarak işlev görür. (1983, s. 11).”

Bu belirsizliğe rağmen, bir kişinin imgesini onunla ilişkimiz açısından içselleştirdiğimizi biliyoruz. Ayrıca, önemli bir biçimde açıklıkla kişiyle ilgili sahip olduğumuz imgeyi betimleyebiliriz. Bu, bir kişi hakkındaki bizim imgemizin kişinin gerçekte olduğu şeyle uyum göstereceği anlamına gelmez. Bu durum kısmen, bizim bir kişiyi sadece bizim kişiyle sahip olduğumuz ilişki içinde

tanıyor olmamızdan dolayı ve kişinin ortaya çıkmasını istediği şeye göre meydana geliyor; yine kısmen bu duruma bizim, kişinin gerçekte olduğu şey üzerine dayanmayan bizim özel psikolojik ihtiyaçlarımızın dışında bir kişiyle ilgili imgemizi oluşturmamız yol açmaktadır. Böylece, bizim diğer insanlarla ilgili sahip olduğumuz imge, bizim zihinlerimizde gerçektir ve kanıt ters yönde olsa da bu durum sürmektedir.

TANRI TEMSİLİ

Bir psikanalitik terim olarak “nesne ilişkileri” terimi, bir kişinin ilişkili olduğu insanlar, şeyler ve koşulların tümü anlamına gelmektedir. O, cansız bir terim değildir. O, bu nesnelere kişinin benliği üzerindeki dinamik etkisi anlamına gelir. Bu terim bir oyuncak ayıya işaret etse bile, o, kişinin hayvanlarla ilgili duygusu anlamına gelir. Önemli olan zihinsel temsildir, kişinin bir objeyle ilişkisinin bir sonucu olarak yarattığı veya imgelediği şeydir. Zihinsel temsil dinamiktir; bu, kişinin algılarını, inançlarını ve davranışını etkiler.

“Zihinsel imgeler” kişinin zihninde tanrının nasıl betimlendiğini açıklamamız için en uygun terim olabilir. “İmge”, çocukların eğer istenirse kendi tanrı imgelerini bir çizime dökebilmelerine rağmen, bu bir fotoğraf anlamına gelmez. Bir zihinsel imge kaynağının kısmen bilinçdışı olabilecek, kişinin zihninde yarattığı bir kişi veya varlığı tanımlamak için kullandığı bir dizi duyguyu içerir. Bu sebeple bir tanrı imgesi din için “iman” gibi kişinin belirsiz bir görünüş ifadesinden daha da önemlidir. Örneğin, yaşamın ilk yılı için Erikson’un psikososyal gelişiminin hedefi “temel güveni” in kazanılmasıdır (1964, s. 69). Dinin işlevsel bir yorumunu kullanarak Erikson, temel güvenin “imana yönelik kapasite- kişinin bir takım kurumsal doğrulama bulmak zorunda olduğu canlı bir gereksinimi olan” a sahip olduğuna işaret etmektedir (1968, s. 106). Erikson bireylerin iman gereksinimlerinin yerine getirileceği dinselliklerden daha ziyade kurumları bulabildiklerini ifade etmektedir. “Temel güven” tanrıya imana götürebilir, fakat bize bir tanrı imgesi sağlamaz.

Bir tanrı imgesi benliğin içindeki kesin ve dinamik bir unsurdur. Bir karşılıklı konuşma içinde kişinin sürdürdüğü varoluşu içindeki bir gerçektir. Ayrıca, kişi, korktuğu veya sevmediği bir tanrı imgesine de sahip olabilir. Ateistler inanmadıkları bir tanrı imgesine sahiptirler (Rizzuto, 1979, s. 47). Böylece, bizim ama-

cımızla ilgili olarak, zihinsel tanrı imgesini genel “temel güven” duygusundan ayıracağız.

Temel Tanrı Temsili

Temel bir tanrı imgesi bebekler tarafından üçüncü yıllarının sonunda yaratılır. Bu ilkel tanrı imgesi kendi benlik(self) oluşumlarının psikolojik ihtiyaçlarını tatmin etmek için oluşur ve bu imge kendilerinin bakıcılarıyla yaşadıkları tecrübeyi yansıtır. Rizzuto'ya göre, bu süreç doğumla başlar çünkü ebeveynin doğumu yorumlaması bebeğe verdikleri tepkiyi etkilemektedir. Ebeveynin bebekle ilgili isteği, bebeğe bakarken kendi rollerini anlamaları, kendi ekonomik, sosyal, eğitim durumları ve diğer başka faktörler onların çocukla ilişkilerinde etkindir. Dindar ebeveynler muhtemelen kendi tanrı anlayışlarını sembolize eden bir vaftize sahip olacaklar veya vakıf hizmetine sahip olacaklardır. Bebeğin benlik gelişimini başlatan annenin özel tarzı, göz teması aracılığıyla ve çocuğu bir çocuk konumlarının duygusunu çocuğa yansıtarak meydana gelecektir. Sağlıklı bir ilişki içindeki bebek, sevildiği ve istendiği duygusunu benimser (1979, s. 182-188).

İlk yedi veya sekizinci aylarda bebek besin, banyo, tutunma, annenin yüzüne bakma, sesler ve müzik dinleme gibi fiziksel bir doğanın ilgilileriyle ilişkili tecrübelerle sahiptir. Bu türün tecrübeleri bebeklik boyunca devam eder ve hatıralar olarak saklanır. Onlar daha sonra özel bir tanrı imgesiyle ilişki olabilir ve bir takım şarkılar söylediğinde bu, iyi bir duyguyla sonuçlanabilir. Bu ilk tecrübeler özel bir tanrı imgesinin temel aldığı bir duyguyu oluşturur. Bebeğin bu tecrübeleri çocukluğa kadar sürer ve bilişsel gelişimin evresinden bağımsız olarak, çoğunlukla bilinçdışı bir biçimde, korunur. Daha sonra, bireyler soyut olarak akıl yürütme becerisini geliştirdiklerinde bu ilk duygu ifadelerini akılla bağdaştırmaya yönelik bir çaba ortaya çıkabilir; fakat bu başarılması zor olan bir şeydir.

Bebeklerin yedinci ve sekizinci aylarında geçişsel nesnelere kullanmaları onların daha bilinçli benliğe sahip olduklarını gösterir. Ayrıca, onların bakıcılarıyla ilişkileri benliğin oluşum sürecinde olduğunu ileri sürdüklerinden dolayı daha yoğun bir halindedir. Benlik oluşumu bakıcılar ve bebeğin onlarla yaşadığı tecrübelerin hatıraları sayesinde gelişen bilinçli bir benlikle sonuçlanır. Bu iki faaliyet, eşzamanlı olarak hareket eden, bebeğin kişiliğini tanımlar. Kazara, bir benliğin oluşum süreci, kişinin sosyal veya iş konularında ilgili olduğu kişilerle ilgili içsel temsilli

kendi benliğiyle ilişkilendirmek zorunda kaldığından dolayı, yaşam boyunca sürer. Bu dönem boyunca, bebek diğer insanlardan farklı olarak bir benlik duygusu geliştirdiğinde, bilinçli bir tanrı temsili yoktur. Bebeğin ebeveyniyle etkileşimi bununla birlikte, ondan bir tanrı temsilinin meydana geleceği duyguları(duygusal olarak dolu tutumlar veya eğilimler) yaratır.

Üçüncü yılın son yarısı boyunca veya doğru, bebekler, tanımlayabilecekleri bir tanrı imgesi geliştirirler. Bu imge, altıncı yaşa doğru büyürken daha da açık bir biçimde odaklanmış olur. Fakat, dört yaş çocuğu bile, tanrıyı bir kağıda çizerek veya aktararak kendi tanrılarının niteliklerini gösterebilirler (Heller, 1986; Lang, 1983).

Bebeklerin ikinci ve üçüncü doğum günleri arasında yarattıkları tanrı imgesi, içselleştirdikleri nesnelere farklılaşır. Tanrı imgesi statik değildir. Onların dünya görüşlerini ve davranışlarını etkileyen içsel bir duygudur. Bu, tanrı imgesinin onların hoşuna giden bir şey olduğu anlamına gelmez. Bazı bebekler kendi tanrı imgelerini sevmezler veya farklı değildirler. Beş yaşındaki bir çocuk-babasının ölümünden ötürü- tanrıyı suçlar ve tanrıyla ilgilenmemeye karar verir (Baker, 1982, s. 61). Vicdan gibi, tanrı imgesi birinci ya da ikinci yılda içselleştirilmiştir, tanrı imgesi de çocuğun kayıtsız kalamayacağı içsel bir gerçektir. O, tüm diğer benlikler hakkında her şeyi bilen ve benliğin tüm sorunları ve duygularıyla ilişkili olan benliğin içindeki tek gerçektir.

Ayrıca tanrı imajı, bebeğin benliğinde temsil edilen nesnelere arasında biriciktir, çünkü o, yaşam döngüsü boyunca devam eder. Bu, pek çok ebeveyn ve genelde toplumun tanrı imgesini desteklediklerinden ve diğer imgeleri ise olumsuzladıklarından dolayı meydana gelmektedir. Tanrı imgesi, bebek hayaletler, canavarlar ve büyücülerin zihinsel bir imgesini içselleştirebildiği bir zamanda yaratılmasına rağmen, bu imgeler yavaş bir şekilde bakıcılar ve toplum tarafından bastırılırlar. Tanrı imgesi desteklenir veya bebeğin ilkel tanrı imgesinden çıkmasına izin verilir. Bununla birlikte, ilkel tanrı imgesinin dışına çıkamayan da olabilir. Benliğin içindeki bu imge gerçeği, devam eden tecrübelerle uzlaşmak zorundadır. Bazı insanlar dindeki çocukça tarzları, Apostle Paul'un(1 Cor. 13:11) onları bir yetişkin gibi akıl yürütebilecekleri konusunda uyardığı gibi, bırakabilirler. Fakat pek çok insan psikoterapi yardımı almaksızın kendi özel tanrı imgelerini

karakterize eden korku, yalnızlık veya kendine güvensizliği yememektedirler (Rizzuto 1979, s. 87-173).

Yaklaşık üç yaş civarında yer alan ilkel tanrı imgesi herkes için biriciktir. O, iki kaynaktan çıkan malzemeden oluşan kişisel bir tanrıdır. Birincisi, içselleştirilmiş imge ve ebeveyn ve oyun arkadaşlarıyla ilişkisinden, artı sosyal, ekonomik ve ailesinin içinde yaşadığı dinsel ortamdan gelen duygu ifadeleri (Hyde 1990, ss.83-97). İkincisi, bakıcıların çocuğa verdikleri eğitimlerdir. Üç yaş civarındaki çocuk, neden sonuç ilişkilerinin farkına varmaya başlar ve rüzgarın esmesine, köpeğin ölümüne veya her sabah güneşin doğmasına neyin sebep olduğunu öğrenmek ister. Eğer bakıcılar tanrının bu olaylarla ilişkili olduğunu açıklarlarsa, o zaman bu neden muhtemelen çocuğun tanrı imgesinin bir parçası olarak kabul edilecektir. Ayrıca çocuğa, “bu şeyler aniden meydana gelirler” veya “daha sonra anlarsın” şeklinde cevap da verilebilir. Her hangi bir durumda, çocuklar bir tanrı imgesi oluşturmak için kendilerine söylenenlerden bazı parçalar toplarlar.

Çocuk, zihnin gizliliğinde bir tanrı imgesi oluşturduğunda, bu imge içselleştirilmiş bir kişinin rolüne sahiptir (Rizzuto, 1979, s. 87). Tanrı imgesi bir derecede bağımsız bir konuma sahiptir. Tanrı imgesi ve benlik arasındaki diyalog ve duygusal ilişki iki insan arasında olanlara benzer. Bu ilişki, benliğin karşılaştığı koşullara dayanan bazı kombinasyonlara ve nasıl davranması konusunda arkadaşça, destekleyici, yargılayıcı, affedici, önerici olabilir. Benlik ayrıca, bu tanrı imgesiyle herhangi bir ilişki konusunda ısrar edebilir, reddedebilir veya yalanlayabilir.

Çocukların üçüncü yılın sonuna doğru nasıl bir tanrı imgesi oluşturacaklarının bir göstergesi bir arkadaştan gelen bir mektupta yer alır. Arkadaşımız, Ruth, Kristin’in annesi, iki yaş on bir aylık. Mektubu okuyoruz: “pazar akşamı marketten ayrılırken Kristin ve Ben ilk kez ağır felsefi bir tartışmaya girdik. O dedi ki, ‘ben senin yeşil arabayı seviyorum Anne.’ Ben dedim, ‘teşekkürler. O Grandpa Brice’e ait.’ O: ‘o öldü, değil mi?’ dedi. Ben: ‘doğru’ dedim. O: ‘o cennette Tanrıyla birlikte’ dedi. Ben: ‘aferin, iyi kalpli!’ dedim. O zaman, ‘o Tanrının karnındadır’ dedi.

Kristin zaten kendi Tanrı imgesi yardımıyla “insanlar nereden geliyorlar ve nereye gidiyorlar?” şeklindeki varoluşumuzun en derin sorularını cevaplamış ve ona zihninde bir şekil vermiştir.

SONUÇLAR

Bu makalenin amacı, doğumdan üç yaşına kadarki dönemde nesne ilişkileri kuramını iki soruyu cevaplamak için ortaya koymaya çalışmaktır. (1) insanları bir tanrı imgesi oluşturmaya sevk eden insani durum nedir? Bu kurama göre cevap: benliğin, doğumla oluşmaya başlayarak, kendisinin de içinde bulunduğu dünyayı açıklamak için bakıcılarla olan ilişkinin dışında bir tanrı temsilini yaratmaktadır. (2) İkinci soru: bireylerin bir dini benimsemeleri öncesinde mi psikolojik nitelikleri oluşmakta ve o zaman onlar kişinin tanrı anlayışını etkilemede yeterli güçte midir? Cevap evet'tir; bebeğin insanlarla ve şartlarla yaşadığı ilişkilerinin hatırası, çocuğun tanrı imgesi üzerinde kesin bir etkiye sahiptir.

DİN EĞİTİMİYLE İLGİLİ ÇIKARIMLAR

Nesne ilişkileri kuramı perspektifinden din eğitimi için bazı sonuçlar(implications) şunlardır.

1. Nesne ilişkileri kuramcılarını bebeğin bakıcılarıyla ilişkisinin niteliğinin, yaşam boyunca sürececek bir hatıra yaratacağı konusunda uzlaşmaktadırlar. Bu, derin bir biçimde ebeveynler tarafından etkilenen temel tanrı imajının, teolojik olarak bilgilendirilmiş(informed) bir imge olması için ikincil bir sürece katlanması gerekmektedir. Bir takım ikincil etkiler dindeki eğitimin(instruction) içeriği ve doğası, ailenin dini inanç ve uygulamaları ve toplumun dinsel özellikleri gibi, çocukluk ve ilk ergenlik boyunca etkili olacaktır. Fakat tanrının tekrar ikincil bir imgelemi, bir kişi düzenli olarak soyut bir biçimde akıl yürütme becerisini geliştirdiğinde, yaklaşık on altı yaşına kadar benliğin tüm kaynaklarına sahip değildir. Bu noktadan itibaren, bireyler zihinsel olarak kendi kişisel tanrı imgelerini teolojik olarak bilgilendirilen bir imgeyle uzlaştırabilecek niteliği elde ederler.

Bebeklikte başlayan benlik/tanrı imgesi süreci yaşam boyunca devam eder. Bazı insanlar rahatlık veya tercih edilen ebeveyn gibi bir tanrı için kendi bebedeki gereksinimlerinin ötesine geçemeyebilirler. Diğer insanlar kendi ebeveynleriyle ilişkilerinde olgunlaştıkları gibi kendi tanrı imgeleriyle ilişkilerinde de olgunluk gösterebileceklerdir. Olgun insanlar kendi tanrı-imgelerinin olgunlaşmasının bir parçası olarak yaşam tecrübeleriyle ilişkideki kendi benlik-imgelerini de yeniden harekete geçireceklerdir.

2. Bir kişinin tanrı imgesi tanrıya imanından(faith in god) daha da önemlidir. "Tanrıya inanma" kişinin belirli bir dinin tanrısıyla ilişkilendirebileceği bir güven duygusu üzerine psikolojik

olarak dayanan bir tutumdur. Bir tanrı imgesi kişinin benliğiyle dinamik ilişkisinde meydana gelen özel karakteristiklere sahiptir. Böylece, dini eğitimciler her zaman tanrının doğası hakkında tanrı nedir, tanrı neyi onaylar veya onaylamaz, kesin olmaya çalışmalıdırlar. Hatta soyut muhakemenin orta ergenlikte meydana gelmesinden sonra bile, insanlar çoğunlukla kendi tanrı imgeleri hakkında özel durumlar açısından ve böyle bir durumda kişi ne yapmalı veya ne yapar açısından düşünmektedirler. Önemli bir dereceye kadar İncil'in doğası budur; din hakkında incilde çok az soyut malzeme bulunmaktadır fakat hikayede tartışılan insanların özel yaşam durumlarıyla ilişki içinde tanrının nasıl davrandığı hakkında büyük miktarda malzeme vardır.

3. Üç ile altı yaşa arasındaki dönem kritik bir öneme sahiptir. Çünkü çocuğun tanrı imgesi hala embriyonik(gelişimin, döllenme sonrası evrelerinden ilki) bir evrededir. Bu zaman boyunca tanrı imgesi daha kesin bir şekilde odaklanmış durumdadır. çocukların dili kullanma becerileri ve bir dizi genişletici yaşam tecrübeleri bakıcıların ve anaokulu yöneticilerinin çocuklarla onların tanrı imgelerini diğer insanların davranışı ve yaşam durumlarıyla nasıl ilişkilendirdikleri konusunda konuşmaları gerekmektedir.

4. Etkili olması için dini eğitim bir sınıfta bile uygulansa kişisel olmalıdır. Bu, temel tanrı imajının benliğin ihtiyaçlarıyla ilgili olarak benlik tarafından oluşturulması nedeniyledir. Benlikteki değişimler tanrı imajındaki değişimlere, bu da benlikteki değişimlere neden olacaktır.

5. Çocuklar ve ilk ergenlerle ilgili hristiyan eğitimi- dostça kabulün hakim olduğu bir çevre ve ritüele ek olarak- kilisenin yüzyıllar boyunca tecrübe ettiği tanrı imgesini çocukların içselleştirilmesine yardımcı olmak için temel inançları içermelidir.

6. Yetişkinler için din eğitimi- yaşam durumlarıyla ilişkili olarak teoloji ve etik tartışmalara ek olarak- kendi benlik/tanrı imgelerini tekrar inşa etmelerine yardım etmek için, içinde kendi sevgi, korku, bir arkadaşın kaybındaki üzüntü, yalnızlık, suçluluk veya affedilme gibi duygularını ortaya koyabilecekleri gruplar oluşturmalıdır.

KAYNAKÇA

- Baker, Russell. (1982). **Growing up**. New York: Congdon & Weed.
- Batson, C. D., P. Schoenrade and W. L. Ventis. (1993). **Religion and the individual**. New York: Oxford University Press.
- Bowlby, J. (1969). **Attachment and loss: Attachment**. New York: Basic Books.
- Budak, S. (2000). **Psikoloji Sözlüğü**. Ankara: Bilim ve Sanat yay.
- (1973). **Attachment and loss: Separation**. New York: Basic Books.
- Erikson, E. H. (1964). **Insight and responsibility**. New York: W. W. Norton.
- (1968). **Identity: Youth and crisis**. New York: W. W. Norton.
- Fairbairn, W. R. D. (1952). **An object-relations theory of the personality**. New York: Basic Books.
- Freud, S. (1905). **Three essays on the theory of sexuality**. S. E. London: Hogarth Press.
- Greenberg, J. R. and S. A. Mitchell. (1983). **Object relations in psychoanalytic theory**. Cambridge: Harvard University Press.
- Guntrip, H. J. S. (1971). **Psychoanalytic theory, therapy, and the self**. New York: Basic Books.
- Hall, C. S. (1954). **A primer of Freudian psychology**. New York: The World Publishing Company.
- Hartman, H. (1939). **Ego psychology on the problem of adaption**. New York: International Universities Press.
- Heller, D. (1986). **The children's God**. Chicago: The University of Chicago Press.
- Hyde, K. E. (1990). **Religion in childhood and adolescence**. Birmingham: Religious Education Press.
- Jones, J. W. (1991). **Contemporary psychoanalysis and religion**. New Haven: Yale University Press.
- Klein, M. (1923). *The role of the school in the libidinal development of the child*. In **Contributions to Psychoanalysis**. New York: McGraw-Hill, 1964.
- (1960). **Our adult world and its roots in infancy**. London: Tavistock Publications.
- Lang, M. A. (1983). **Acquiring our image of God**. New York: Paulist Press.
- Leavy, S. (1988). **In the image of God**. New Haven: Yale University Press.
- McDargh, J. (1983). **Psychoanalytic object relations theory and the study of religion**. New York: University Press of America.
- Meissner, W. W. (1984). **Psychoanalysis and religious experience**. New Haven: Yale University Press.
- Mitchell, S. A. (1988). **Relational concepts in psychoanalysis: An integration**. Cambridge: Harvard University Press.
- Ricoeur, P. (1978). *The question of proof in Freud's psychoanalytic writings*. In **The philosophy of Paul Ricoeur**, ed. C. E. Reagan and D. Stewart. Boston: Beacon Press.

- Rizzuto, A. (1979). **The birth of the living God**. Chicago: The University of Chicago Press.
- Spilka, B., R. W. Hood and R. L. Gorsuch. (1985). **The psychology of religion**. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Stern, D. N. (1985). **The interpersonal world of the infant**. New York: Basic Books. Sullivan, H. S. (1925). *The oral complex*. **Psychoanalytic Review** 12: 13-38.
- Winnicott, D. W. (1949). **Birth memories, birth trauma and anxiety. Through Paediatrics to Psycho-analysis**. London: Hogarth Press.
- (1966). **The maturational process and the facilitating environment**. New York: International University Press.
- (1971). **Playing and reality**. London: Tavistock Publications.
- Wulff, David M. (1991). **Psychology of religion**. New York: John Wiley & Sons.